

Niet-Aangeboren Hersenletsel (NAH) Congres | Programma

09.00 Ontvangst

09.30 **Opening door dagvoorzitter Joost Hoebink**

09.40 **Brainwise: kwetsbaarheid van de hersenen**

Prof. dr. Erik Scherder | Hoogleraar Klinische Neuropsychologie

Tijdens deze zeer inspirerende openingspresentatie word je meegenomen in de anatomie van de hersenen, waarin de kwetsbaarheid van het brein naar voren komt.

10.40 **Ervaringsdeskundigen: de strijd voor maximaal herstel**

Adriaan en Daan Theeuwes | Ervaringsdeskundigen en oprichters Daan Theeuwes Centrum

Daan Theeuwes overleefde nipt een scooterongeluk. Na de revalidatieperiode was zijn voorland levenslang een verpleeghuis. Voor zijn ouders Dominique en Adriaan Theeuwes onacceptabel en samen met o.a. prof. Erik Scherder zochten zij naar een plek voor hoogintensieve revalidatie. Die vonden zij in het Shepherd Center in Atlanta. Na het opvallende herstel van Daan namen Adriaan en Dominique het initiatief voor een gespecialiseerd medisch specialistisch revalidatiecentrum voor jongeren met ernstig hersenletsel in Woerden. 'De innovatie komt wereldwijd vaak van ouders.' Adriaan en Daan delen hun verhaal en vertellen over het Daan Theeuwes Centrum.

11.15 Koffie- en theepauze

11.45 **Complexe gedragsmatige gevolgen**

Jan Wiersma | (neuro)psychiater

Hersenletsel is topsport: tijdens deze presentatie word je meegenomen in complexe gedragsmatige gevolgen.

12.15 **Vermoeidheid na NAH**

Aglaia Zedlitz | Docent, (neuro-) psycholoog, psychotherapeut

Vermoeidheid na niet-aangeboren hersenletsel is een van de meest voorkomende en invaliderende klachten. Alles kost nu energie, ook activiteiten en taken waar men vroeger niet over hoefde na te denken. De belastbaarheid is beperkt, en het uitrusten lijkt niet meer voldoende. Heel vaak wordt deze vermoeidheid ook na verloop van tijd niet minder. Dit heeft effect op de activiteiten en de participatie, maar ook op gedrag en stemming en zelfs op het verdere revalidatietraject. En van de buitenkant is het niet te zien. Hoe kunnen we deze vermoeidheid verklaren? En wat kunnen we ermee? In deze lezing zal worden ingegaan op de (neurobiologische) oorzaken van beperkte belastbaarheid en op de behandelstrategieën.

12.45 Lunchpauze

13.45 Workshopronde 1

14.45 Pauze

15.15 Workshopronde 2

16.15 Einde

Niet-Aangeboren Hersenletsel (NAH) Congres | Workshops

Hoezo; communicatie?

Niels Farenhorst, klinisch psycholoog, neuropsycholoog en psychotherapeut

Een NAH heeft een enorme impact op het leven van de patiënt en naasten. Moeilijk hierbij kan zijn dat de communicatie door en met de patiënt ook verandert. Wat zijn de invloeden van cognitieve en gedragsmatige veranderingen op de communicatie? Hoe kun je hier mee omgaan? In deze workshop staan we stil bij de factoren die van invloed zijn op communicatie, in de brede zin van het woord, maar natuurlijk bij NAH in het bijzonder. Er zal mogelijkheid zijn tot het uitwisselen van ervaringen en het bespreken van praktische voorbeelden.

Omgaan met vermoeidheid

Carly Betting, GZ-psycholoog en neuropsycholoog

In deze workshop krijg je aan de hand van casussen inzicht in de verschillende manieren waarop vermoeidheid zich bij mensen met NAH kan uiten. Je leert signalen beter te herkennen, ook bij patiënten die zelf vermoeidheid onvoldoende opmerken. Vermoeidheid wordt primair door hersenletsel veroorzaakt, maar wordt vaak versterkt doordat er niet adequaat mee omgegaan wordt. Hoe kan je in je werk ervoor zorgen dat je rekening houdt met vermoeidheid bij een patiënt? Wat kan je doen als een patiënt te inactief is of juist te veel doet?

Onbekend en onbegrepen: NAH bij kinderen en jongvolwassenen

Arend de Kloet, lector Revalidatie en GZ-psycholoog

Tijdens deze workshop krijg je een korte schets op incidentie en gevolgen, participatie en gezinsimpact. Ook kijken we naar de verschillen tussen jongeren en volwassenen. Arend vertelt meer over het aanbod neurorevalidatie en gezamenlijke ambities in aanbod, innovatie en onderzoek.

Wat kan muziek betekenen?

Linda van der Linden, muziektherapeut, Muzis Muziektherapie

Tijdens de workshop laat Linda zien hoe muziektherapie werkt bij mensen met NAH. Ze presenteert voorbeelden uit haar eigen praktijk en laat zien wat muziek doet voor verschillende klachten en ziektebeelden van cliënten. Deelnemers kunnen ervaren wat muziek met hun eigen brein kan doen. Tevens krijgen zij handvatten hoe zij muziek kunnen inzetten op de werkvloer. NAH staat gelijk aan verlies. Verlies van functies, van identiteit, van relaties, van werk, van het gevoel van nut te zijn. Verlies op alle vlakken van het leven. Muziek helpt bij het verwerken van dit verlies en helpt bij de opbouw van een nieuwe levensinvulling. Muziek motiveert en stimuleert. Bij (het opnieuw leren) spreken, bij herinneren, bij het vergroten van weerbaarheid, bij het oppakken van activiteiten, bij het verstevigen van identiteit en het verankeren van een positief zelfbeeld. In de workshop laat Linda zien hoe muziek hoop en kracht geeft aan mensen die hebben ervaren dat het leven ineens compleet voorgoed kan veranderen.

Na een NAH, hoe beweeg je dan?

Jan van de Rakt, fysiotherapeut in neurologische aandoeningen

In deze interactieve workshop staat bewegen centraal, we richten ons op het 'lichamelijk' vermogen. Wat je vraagt aan mensen met een NAH kan heel lastig uit te voeren zijn, al bij een vraag als "graag even blijven staan" of "het rechterbeen omhoog doen" kunnen er problemen ontstaan. Voor iemand met NAH is het heel lastig deze linken te leggen. Jij kunt hier een belangrijke rol in spelen, in deze workshop leer je hoe je dat kunt doen.

Psychiatrische aandoeningen bij hersenletsel: depressie (niveau basis)

Marie-José Jager & Haike van Stralen, GZ-Psychologen, Altrecht

Na het doormaken van hersenletsel is de kans op het ontwikkelen van depressieve stemmingsstoornis verhoogd. In deze workshop krijg je aan de hand van theorie en casussen inzicht in het herkennen, diagnosticeren en behandeling van depressie bij mensen met hersenletsel. Wat zijn de verschillende uitingsvormen en hoe herken je deze? En hoe weet je het verschil tussen ziek zijn of gewoon somber? En waarom ontwikkelt de ene persoon na hersenletsel wel een depressie en de ander niet? Ook leer je over de mate van effectiviteit van bestaande psychologische behandelvormen. Aan de hand van casuïstiek gaan we op interactieve wijze aan de slag met deze vraagstukken waardoor het inzicht in het herkennen en het adequaat kunnen handelen in de praktijk zal worden vergroot.

Psychiatrische aandoeningen bij hersenletsel: rouw en depressie (niveau gevorderden*)

Marie-José Jager & Haike van Stralen, GZ-Psychologen, Altrecht

Na het doormaken van hersenletsel is de kans op het ontwikkelen van depressieve stemmingsstoornis verhoogd. In deze workshop krijg je aan de hand van theorie en casussen inzicht in het herkennen, diagnosticeren en behandeling van depressie bij mensen met hersenletsel. Wat zijn de verschillende uitingsvormen en hoe herken je deze? En hoe weet je het verschil tussen ziek zijn of gewoon somber? En waarom ontwikkelt de ene persoon na hersenletsel wel een depressie en de ander niet? Ook leer je over de mate van effectiviteit van bestaande psychologische behandelvormen. Aan de hand van casuïstiek gaan we op interactieve wijze aan de slag met deze vraagstukken waardoor het inzicht in het herkennen en het adequaat kunnen handelen in de praktijk zal worden vergroot.

Ethische afwegingen en besluitvorming

Erwin Kompanje, klinisch ethicus

Wat zijn de ethische redenen om patiënten met NAH te behandelen? En welke redenen zijn er om niet te behandelen, een behandelbeperking in te stellen of de ingezette behandeling te staken? Hoe zeker zijn we van de prognose? Een arts geeft bij je aan dat de patiënt niet meer te helpen is en de behandeling te willen staken. Hoe laat je je als verpleegkundige vervolgens niet bevooroordeeld je werk doen? Of wat te doen als je als verpleegkundige twijfelt over de ingezette behandeling? Leer bescheiden te worden in jouw oordeel. De valkuilen, de beperkingen, de aannames, de vooronderstellingen, de self-fulfilling prophecies: ze komen allemaal ter sprake. Deze workshop zal je verbijsteren en aan het denken zetten, door verdieping in het psychologische proces.

Complexe gedragsmatige gevolgen bij NAH (niveau basis)

Mariska den Hartog, GZ-psycholoog en neuropsycholoog

Complexe gedragsmatige gevolgen bij NAH hebben meestal te maken met de interactie tussen de omgeving en het gecompromitteerde brein in een stressvolle situatie. Mensen met NAH leveren elke dag opnieuw topsport in het omgaan met de niet-zichtbare gevolgen van NAH, waaronder filterproblemen, vermoeidheid, cognitieve, emotionele- en gedragsveranderingen. Dat dit soms leidt tot complexe gedragsmatige problemen mag niet verwonderlijk zijn.

In deze workshop leren en oefenen we met het veranderen van jouw interactie met jouw cliënt: het verminderen van de prikkels en het veranderen van de interactie, waarbij de nadruk ligt op een communicatiestijl die kort, concreet, consequent, continu, directief én empathisch is. Ook oefenen we met een heel korte ontspannende en heroriënterende oefening, om snel de stress te

verminderen bij je cliënt (en jezelf). Het doel van deze workshop is om basisprincipes in de interactie met mensen met NAH breed toe te leren passen.

Complexe gedragsmatige gevolgen bij NAH (niveau gevorderden*)

Mariska den Hartog, GZ-psycholoog en neuropsycholoog

Complexe gedragsmatige gevolgen bij NAH hebben meestal te maken met de interactie tussen de omgeving en het gecompromitteerde brein in een stressvolle situatie. Mensen met NAH leveren elke dag opnieuw topsport in het omgaan met de niet-zichtbare gevolgen van NAH, waaronder filterproblemen, vermoeidheid, cognitieve, emotionele- en gedragsveranderingen. Dat dit soms leidt tot complexe gedragsmatige problemen mag niet verwonderlijk zijn.

In deze workshop voor gevorderden dien je de communicatiestijl (kort, concreet, consequent, continu, directief én empathisch) redelijk te beheersen. Je heb ervaring in het actief meer prikkelarm maken van de interactie van jouw cliënt met zijn omgeving. Het doel van deze workshop is om te oefenen met het begrijpen, waar mogelijk actief ombuigen en soms respecteren van complex gedrag (bv. apathisch of ontremd gedrag). Deelnemers worden uitgenodigd om bij opgave voor deze workshop aan te geven welk complex gedrag zij graag terug zouden willen zien tijdens deze workshop.

*Deze workshop is voor gevorderde professionals.